

גם) אני מנהיג!

חשבת שמנהיגות היא תכונה מולדת? חשבת שאם אין לך את זה אז אין לך את זה? הפעולה הזאת נועדה לשבור לך את המיתוס הזה! מנהיגות איננה תכונה שמקבלים משמיים ואם לא קיבלת כנראה דילגו עליך בסבב, מנהיגות היא תכונה שיש בכל אחד ואחת ובכוחנו לפתח אותה בכוחות עצמנו!

מטרות:

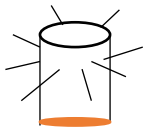
1. החניכים יבחינו בין תכונות מולדות של מנהיג לבין תכונות נרכשות.
2. החניכים יגלו שכל אחד מהם יכול לרכוש את התכונות הנדרשות למנהיג.
3. כל אחד מהחניכים יפרוט את תחומי ההנהגה שלו בחיים ויאמר לעצמו: "גם אני מנהיג!"

ציוד נדרש:

בקבוק חתוך בחלקו העליון וקשורים אליו חוטים במעגל, דפי נספח עם נקודות, עטים, דפים חלקים.

גוף הפעולה:

שלב א:

העמידו את כל החניכים במעגל, ובמרכז המעגל הניחו בקבוק שחתכתם את חלקו העליון וקשרתם אליו חוטים, כמו באיור:

כל חניך וחניכה יקבלו קצה חוט שקצהו האחר מחובר לבקבוק שבמרכז המעגל.

פרסו על הרצפה דפים שכתובות עליהם בגדול האותיות: א, ב, ג, ד. שאלו את השאלות האמריקאיות המצורפות (נספח 1). בכל שאלה חניך אחר יוגדר המנהיג, והוא יחליט מה התשובה לשאלה. תפקידו יהיה להניע את כל השבט להזיז את הבקבוק באמצעות החוטים אל עבר הדף עם התשובה (בשאלון עשר שאלות; לא חייבים לענות על כולן, ואם יש לכם יותר מעשרה חניכים נסו לשתף דווקא את מי שלא יוצא להם להיות מנהיגים בחיי היום-יום).

מטרת השאלות היא לאו דווקא להגיע לתשובה נכונה אלא לעורר דיון בקרב החניכים לשיח מקדים על המקום שלנו בתור שליחים, אם כל אחד יכול להיות מנהיג, מה זה דורש ממני וכו'.

שאלו את החניכים:

- איך היה להניע את כולם? איך הרגשתם?
- מי חושב שכל אחד יכול להיות מנהיג? כמה אינם חושבים כך?
- האם מנהיגות היא תכונה נרכשת או מולדת?

שלב ב:

בחלק זה נרצה להצמיח בחניכים את ההבנה שכל אחד מהם יכול להיות מנהיג בעצמו, שדמות המנהיג יכולה להיות דומה להם, שיכול להיות שכשאנחנו מדברים על מנהיג אנחנו לא מדברים על מישהו רחוק אלא אפילו על עצמנו.

חלקו את החניכים לזוגות. על כל זוג להמציא דמות שראויה להיות מנהיגה ולהציגה בפני השבט. על הזוג לתכנן את הדמות מבחינת הנראות שלה, ההתנהגות, הגיל, תחום ההנהגה ועוד. הדגישו את המטרה: שזו תהיה דמות שהחניכים יוכלו להזדהות איתה. היא יכולה להיות חבר, היא יכולה להיות אנחנו, העיקר שהיא תהיה מישהו שדומה לנו. כל זוג יציג את הדמות שלו ויאמר איפה מתבטאת המנהיגות של הדמות, במה אנו יכולים להצביע עליה ולומר: "זה מנהיג".

ערכו הצבעה והכריעו איזה זוג יצר את הדמות שהכי הרבה חניכים מזדהים איתה ומאמינים ביכולת שלהם להידמות אליה.

הסבירו:

בהצגת הדמויות ראינו שגם אנחנו יכולים להיות מנהיגים. מנהיג לא חייב לעמוד בראש שבט, הוא לא חייב להתאמץ לפרוץ איזה גבול; מנהיג יכול להיות גם מי שבחר מקום לעשות בו את הפעולה, מי שגורם לכולם לנקות את הסניף כשהמחשבה לא עלתה בראשו של אף אחד אחר. לא צריך להרגיש מנהיג כדי להיות מנהיג, לפעמים זה קורה בלי שאנחנו שמים לב.

ההנהגה מתחילה בהנהגת הדרך שלנו לחיים: אנחנו מחליטים מה ללבוש, איך להתנהג, איך להגיב כשאנחנו כועסים, איך להשיג את מה שאנחנו רוצים. האדם מנהיג קודם כול את עצמו, ואחרי שננהיג את עצמנו נצליח להנהיג גם אחרים ולסחוף אותם אחר המטרות שלנו.

שלב ג:

בשלב זה נחפש להבין מהו המנוע של המנהיג: מה הופך אדם למנהיג? מה דוחף אותו לזה?

אפשרות 1: חלקו את 'בחירת המחליף למשה רבנו' (נספח 2).

אפשרות 2: חלקו את 'דילמת היהלום' (נספח 3).

לאחר הקריאה שאלו את החניכים: לפי הקטע, מה נדרש כדי להיות מנהיגים? האם כל אחד יכול להיות מנהיג?

כעת על כל אחד להציע תחום מסוים או מיזם קטן או גדול שבו הוא רוצה להוביל את השבט ולהנהיג אותו. זה יכול להיות בכל תחום: החל במציאת מקום פעולה וכלה בהפקת מיזם שבטי או קבלת אחריות לאיזו מוזיקה ישמע השבט ועל איזו תזונה בריאה יחליטו חבריו לשמור ממחר...

ערכו הדמיה עם החניכים:

"אנחנו, חברי שבט הנני מסניף _____, אחראים מהיום, מטעם תנועת בני עקיבא, להובלת השבט, הסניף והסביבה בשכונה/ביישוב".

החניכים מתבקשים לשבת עשר דקות עם דף ועט, וכל אחד יגיש לכם הצעה מסודרת: איפה אני רואה שיש צורך להשפיע ואיפה אני נכנס/ת כמנהיג/ה, מה אני יכול/ה להוביל וכיצד אוכל להכניס רוח באנשים אחרים כדי לגייס אותם להצטרף למשימה.

סיכום:

ראינו שכל אחד יכול להיות מנהיג, עליו רק 'לתפוס' את העניין שבוער בו, להשיב את הרוח לשאר החברים ובאמצעות הבערה שיש לי בלב להצליח להבעיר את השותפים למשימה באותה התלהבות כדי להסתער על המטרה שאני רוצה להגיע אליה. כדי להיות מנהיג/ה עליו לזהות עניין חשוב ולהיות בעל/ת רצון, ואת זה יש לכל אחד מאיתנו. המנהיג לא חייב להיות דובר דגול או בעל כריזמה מעוררת השתאות; המנהיגות לא מתחילה מלהיות מנהיגים באישיות, היא מתחילה מלרצות לקדם את העולם, ומשם המנהיגות כבר תגיע מאליה...

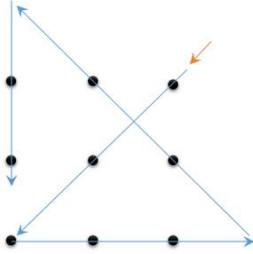
הצעה לצ'ופר:

מה דרוש ממנהיג?

כדי להוביל קבוצה ולהנהיג אותה מנהיג צריך לחדש משהו לקבוצה, בין שרצון חזק יותר מרצונות שאר חברי הקבוצה להגיע אל היעד, בין שיכולת ארגונית, שיכולת דיבור ברמה גבוהה, ובאמצעות הייחודיות שלו הוא מוביל אותה.

במידה מסוימת המנהיג נמצא מחוץ לקופסה. כל המונהגים חושבים בקופסה: הם הולכים אחר החלטותיו מתוך הבנה שבמצב זה הוא חושב בראש גדול ומוביל את הקבוצה כשהוא מודע לבעיות מסביב ומודע להיקף סך הגורמים הרלוונטיים בנוגע להמשך הפעילות למען השגת המטרה.

עצם זה שהמנהיג חושב מחוץ לקופסה, כלומר מביא איתו חידוש, לא אומר שהוא פתאום הופך דווקא לכריזמטי או מצריך דווקא תכונות מסוימות. תנועת הנפש היא שהופכת אותו למנהיג. הוא חושב על דרכים אפשריות להגיע למטרה שלו, על סיכונים אפשריים ועל דילמות שצצות בדרך, וממילא הוא לא צריך תכונה מיוחדת בשביל זה אלא רק רצון חזק להוביל אנשים אחרים אל עבר המטרה שלו.

עשו ניסוי עם החניכים: חלקו דפים שמטרתם לבחון את החשיבה מחוץ לקופסה. בדף יש תשע נקודות (אפשר להכין את הדף מראש, אפשר לבקש מהחניכים לצייר תשע נקודות כאלו ופשוט להתחיל לפתור. צריך לעבור בעט על כל הנקודות באמצעות ארבעה קווים בלבד מבלי לנתק את העט מהדף (הפתרון בציור המצורף).

נספחים

נספח 1 – שאלון מנהיגות

1) המורה המחליפה שלא מכירה אותך מבקשת ממך לאפס את החברים שלך שמפריעים בכיתה. אתה לא ה'מנהיג של הכיתה' – אתה בסך הכול תלמיד ביישן שמתנהג יפה בשיעור. מה תעשה?

- (א) אנסה לעשות מה שאני יכול, אבל אני לא חושב שאצליח
- (ב) אגיד לה שאני לא מנהיג ואין לי יכולת לעשות את זה
- (ג) אצעק על החברים שלי למרות שאני לא אחד כזה
- (ד) אנסה לתפוס כמה חברים שאני מקורב אליהם וככה להשפיע על כולם

2) אתה עובר ליד הכביש ושני רכבים מול עיניך עוברים תאונה. הנהג הפוגע מבקש ממך לומר שהוא צודק, אך אתה יודע שהוא טועה. איך תגיב?

- (א) לא אגיב, זה עניינם ולא ענייני
- (ב) אעזור למי שביקש ממני עזרה
- (ג) אגיד את מה שאני חושב, זו דעתי וזכותי לחשוב ככה
- (ד) אנסה לשכנע את הפוגע שהוא טועה

3) כל החברים רוצים לעשות קומזיץ הלילה. נתקעתם בלי אש, ולמדת פעם בכיתה ב' איך להדליק אש מחיכוך עצים. אתה החבר הכי מופנם בחבורה ואפילו לפגישה עם כולם הגעת רק כי אימא הכריחה אותך. איך תגיב?

- (א) אחכה עד שיביאו אש
- (ב) אנסה להתגבר על פחד הקהל וללמד את כולם
- (ג) אנסה להדליק את האש לבד. אם זה הולך, מעולה. אם לא, לפחות לא תהיה לי פדיחה מול כולם
- (ד) אני לא רוצה ללמד אותם, אם זה לא ילך, פדיחה...

4) מי לדעתך יכול להיות מנהיג?

- (א) כל אחד
- (ב) כל מי שהולכים אחריו אנשים
- (ג) כל מי שיש לו יכולת הנהגה
- (ד) כל מי שיש לו מוטיבציה להנהיג

5) בכנות, לדעתך כל אחד מהאנשים בחדר יכולים להיות מנהיגים?

- א) ממש לא, יש פה אנשים שלא מסוגלים להיות מנהיגים
- ב) ברור שכן, כל מי שרוצה להיות מנהיג יכול לעשות זאת
- ג) אני לא חושב שזה יהיה פשוט, אולי זה אפילו בלתי אפשרי
- ד) 50–50, לא הייתי ממחר לקבוע את זה ולא ממחר לפסול

6) מה צריך כדי להיות מנהיג?

- א) רצון
- ב) להיות טוב במשהו
- ג) להיות שתלטן
- ד) כל התשובות נכונות

7) כמה מנהיגים יכולים להיות בקבוצה אחת?

- א) כל אחד יכול להיות מנהיג גם בקבוצה של מנהיגים
- ב) שניים, שכל אחד מהם מושך לכיוון שלו
- ג) ארבעה – כמו לכיסא שעומד על ארבע רגליים
- ד) אחד – מנהיג אחד לקבוצה אחת

8) חבר שלך רוצה שתוביל קבוצה במקומו. אתה לא מנהיג בדרך כלל. מה תאמר לו?

- א) אגיד לו שאני לא לוקח את זה כי אני לא בנוי לזה
- ב) אגיד לו שאני לוקח את זה למרות שאני לא בנוי לזה
- ג) אגיד לו שאני לא לוקח את זה ואעזור לו לחפש מחליף
- ד) אגיד לו שאני לא לוקח את זה ולא אעזור לו – בעיה שלו

9) שואלים אותך אם אתה מוכן להנהיג משימה כלשהי. אתה בדרך כלל לא עושה את זה. מה תשיב?

- א) אם חושבים שאני יכול להיות מנהיג זה עושה אותי מנהיג?
- ב) אני לא עושה את זה בדרך כלל – אז אני לא חושב שאקבל את זה עליי
- ג) אם חושבים שאני יכול להיות מנהיג – זה עושה אותי מנהיג!
- ד) אני חושב שאני טוב בזה למרות שאני לא מנהיג, אולי דווקא אוכל להיות מנהיג בנקודה הזאת

10) אם אומרים לך שכולם יכולים להיות מנהיגים – אתה מאמין?

- א) ממש לא, לא כל אחד יכול להיות מנהיג
- ב) אני חושב שזה משפט נכון
- ג) לא יכול להיות שכולם יהיו מנהיגים. מי יהיה מונהג אם כל העולם יהיו מנהיגים?
- ד) כל התשובות נכונות

נספח 2 – בחירת המחליף למשה רבנו (הרב אייל ורד)

כשמשה מחפש 'מחליף' שינהיג במקומו את עם ישראל הכתוב מתאר את זה כך:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר: יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הָרוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה: אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדוּת יְהוָה כְּצֵאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה.

אומר לו הקדוש ברוך הוא למשה (שחשב כי אולי בניו ינהיגו אחריו, לפי רש"י במדרש): ראוי הוא יהושע ליטול שכר שימוש. מיד – וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסִמְכָתָ אֶת יְדָיָיו עָלָיו.

יהושע נבחר מפני שהוא 'איש אשר רוח בו'. מה משמעותה של תכונה זו? מה כל כך מיוחד בה, ומדוע אחרי הכל, זו בחירה קצת מפתיעה (כיוון שיהושע היה יושב אוהלים ולא איש מעשי, עליו נאמר "נער לא ימיש מתוך האוהל" וגם לא היה הבן של משה שמתבקש שבניו יקבלו את ההנהגה כמו כל מנהיג שיורש את כס ההנהגה).

את הצירוף, 'איש אשר רוח בו', אנו מכירים מדמות קודמת – יוסף. עליו אמר פרעה – "וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל עֶבְדָּיו: הֲנִמְצָא כְזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ?" גם כאן השאלה בתוקפה – מדוע נקרא כאן יוסף 'איש שרוח אלהים בו'. מה כל כך מיוחד בפתרון שהציע יוסף, שכל כך הפעים את פרעה עד שיצא בהכרזה הזו?

נראה שהפתרון נעוץ במילה – 'רוח'. 'רוח' במובן הכי פשוט שלה, היא תנועת אוויר ממקום למקום. רוח עומדת, שוב איננה רוח. רק התנועה, הרוח הנישובה, התזוזה מהבקעה לרמה וחזור, התזוזה מעלה ומטה במחשבות היא זו המוגדרת רוח.

למדנו לפי דברינו שאיש שיש בו רוח, זהו איש היודע להשיב את הרוח באחרים, לגרום לתנועתה של הרוח ולהתפשטותה על מעגלים נוספים. הרבה פתרונות נאמרים לפרעה על יד החרטומים. כולם נכונים מבחינת 'מדעי החלום' בהם מתמחים החרטומים. "שבע בנות אתה מוליד ושבע בנות אתה קובר, שבע ארצות אתה כובש, שבע ארצות אתה מפסיד". כל הפתרונות מתאימים לחלום, אך הם דטרמיניסטיים, הם ארציים, הם לא מעוררי השראה, הם חומריים, וממילא לא מולידים שום רוח ושום כיוון אצל פרעה. אין לו חשק ורצון 'ללכת' אחריהם. הפתרון של יוסף מדליק את פרעה. הרוח נושבת גם בו. יש כאן כיוון ומגמה, וגם יש מה לעשות. פרעה יוצא מגדרו. מישהו השיב בו רוח.

גם יהושע, הנכד של יוסף הוא כזה. יודע להשיב רוח באחרים. לתת לכל אחד את מקומו, לדאוג שכל אחד יבוא לידי ביטוי. יהושע הוא "נער לא ימוש מתוך האוהל". אך מה שהוא עושה שם לא קשור דווקא בלמדנות מיוחדת ומזהירה. יהושע עסוק בסידור הספסלים. בדאגה האמיתית שיהיה לכל אחד היכן לשבת, לפי כבודו ומעלתו, וכשרון הבנתו. יהושע יודע מה כל אחד צריך, ואיזה מקום הולם אותו.

נספח 3 – דילמת היהלום

בעל מלטשת יהלומים העסיק פועלים רבים שהתמחו בתחומי ליטוש שונים, מיהלומים מרהיבי עין המיועדים לתכשיטים יקרי ערך ועד לאבק יהלומים המיועד לתעשייה.

יום אחד פקד מתווך את לשכתו של בעל מלטשת היהלומים, ובידו היו יהלומים גולמיים ענקיים, שאומנם יש להשקיע הון בקנייתם, אולם לאחר הליטוש הם יהיו יקרים שבעתיים.

מתווך היהלומים הניח את החפיסה היקרה על השולחן, וכשהייתה פתוחה נקרא לזמן קצר החוצה. בדיוק ברגע זה סיים אחד הפועלים החרוצים את עבודתו בליטוש היהלומים שניתנו לו לפי מומחיותו – יהלומים זעירים. הוא נטל את התוצר המוגמר וניכנס ללשכת המעביד כדי לקבל יהלומים נוספים, וראה שעל השולחן מונחת חבילת יהלומים פתוחה. ללא תהיות הניח את היהלומים שליטש, נטל את החבילה הפתוחה ושב לעבודתו.

לא עבר זמן רב, ובעל הבית חזר. העיף עין, גילה את הנעשה: "היכן היהלומים?" זעק בבהלה. היהלומים היקרים, אבני הענק, ששילם בעדן הון רב נעלמו ואינן!

ואז, מירכתי המלטשה נשמע הקול: "אני לקחתי אותם". חשכו עיני המעביד: הרי פועל זה מלטש יהלומים זעירים! ואילו היהלומים האלה יש להתייחס אליהם במומחיות עצומה.

מיהר למקומו של העובד, אך אבוי, איחר את המועד: הפועל היה כבר בעיצומה של עבודתו, מלטש ליטוש אחיד כהרגלו...

"מה אתה עושה?!" הזדעק בקול מר, "אלו יהלומים גדולים!" "גדולים, קטנים, אצלי הכול אותו דבר", הפטיר הפועל.

כל אדם, כל נשמה, יהלום זוהר הוא. אין שני אנשים דומים, אין שתי נשמות זהות. לא מבחינת הכישרונות, הנטיות, המידות, האישיות ולא ברמת הבגרות.

לנוכח כל זאת נשאלת השאלה: כיצד עוברים הם "ליטוש" זהה, כיצד מנפיקה המערכת "גודל אחיד"??? ... זוהי חובתו של המנהיג. עליו לעמוד על ייחודיות המונהגים ולטפחה, להפיק מהם את המרב בתחום המצטיין שלהם.

משה רבנו ביקש שהמנהיג יהיה: "איש אשר רוח בו" (במדבר כז, יח). ופירש רש"י: "שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד", שידע להטיל על כל אחד ואחד את תפקידו הנכון ולהתייחס אליו ביחס הנכון לפי נטיותיו, תבונתו ואישיותו שלו.

הרחבה למדריכים

שלמה והמקל (מתוך 'מלך מזויף ומלך אמיתי', הרב שמואל אביעזר)

"אמר ריש לקיש בתחילה מלך שלמה על העליונים שנאמר וישב שלמה על כסא ה' ולבסוף מלך על התחתונים שנאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה. רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו יתבו (סמוכות זו לזו) וכשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו ולבסוף לא מלך אלא על ישראל שנאמר "אני קהלת הייתי מלך על ישראל וגו'" ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים שנאמר "דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים" ולבסוף לא מלך אלא על מטתו שנאמר "הנה מטתו של שלמה וגו'" ולבסוף לא מלך אלא על מקלו שנאמר "זה היה חלקי מכל עמלי" רב ושמואל (חלוקים על מה מלך בדיוק) חד אמר מקלו וחד אמר גונדו (מעילו)" (סנהדרין כ ע"א).

שלמה המלך מלך בירושלים. חז"ל מתארים את מלכותו בהרחבה עוצמה, עושר, כח, קשר עם כל מדינות תבל, שלטון על החיות ועל השדים, חכמה בלי גבול וכל חמדות תבל היו לו. לפתע, בתוך כל העצמה הזו קורה דבר נורא. "אשמדאי" מלך השדים מתחזה לשלמה, מתיישב על כסאו המופלא. השד נראה בדיוק כמו שלמה, את שלמה המקורי הוא משליך בהינף יד למרחק עצום, ומולך בירושלים כאילו הוא שלמה. לוקח זמן עד שהחכמים קלטו את זה והתגברו על מעלליו של השד. מה עשה שלמה בינתיים? הלך מבית לבית לבקש קצת אוכל ומקום ללון. רק דבר אחד נשאר לו מבית מלכותו - מקל. וכך הוא מספר לאנשים: "דעו, אני שלמה המלך!!!" ואולם האנשים מיאנו להאמין. הם ענו לו ברחמים, אולי הראו לו את הדרך לבית חולים פסיכיאטרי.

קשה לתאר את סבלו של שלמה המלך. זרוק אי שם, בלי ארמון, בלי חיילים שומרי ראש, בלי משפחה. יש לו את כל הסיבות לשקוע בדיכאון. אולם חז"ל מספרים לנו איך הרגיש החכם מכל אדם. "שלמה מלך על מקלו". אותו שלמה בדיוק, עם ארמון ובלעדיו, עם חיילים ובלעדיהם, שלמה הוא מלך! בעצמיותו, בלי שום תפאורה, כוחו נשאר בקרבו. בהירות מחשבתו ושיקול דעתו, הכל בדיוק אותו דבר. מה היא אותה תכונה נפלאה ששמה מלכות? האם היא שמורה רק לראשי מדינות? ידועים דברי הרמב"ם, "טבע האדם להיות מושפע מבני מדינתו..." "לכל אדם ישנה דעה, רצון והשקפה, תכונות אופי, מעלות רוחניות ועוד. אולם הוא נגרר אחרי אנשים אחרים ומאבד ממעלתו. אולם, ישנם חריגים, מעטים, שבכל מקום שתמצא אותם, הם לא משתנים. הם אינם מאבדים מסגולתם. הם אינם מושפעים מאנשים אחרים, מסביבה אחרת, מתנאים אחרים. סדר היום שלהם ברור וקבוע ואינו נתון להשפעה חיצונית. כל מעשה ומחשבה מחושבת ונשלטת.

אלו המלכים האמיתיים. זוהי מלכות.